De praepositionis a cum nominibus urbium junctae apud Livium maxime usu. "Programm des Altstädtischen Gymnasium zu Königsberg 1843. angezeigt in Mützells Jahrb. B. 43, p. 207 ff.

Ueber ne — quidem und über nec — quidem bei Livius von Karl Schreiber im Philologus Tom V, H. 1, p. 132 ff.

ILLUSTRIS MOLDANI

DEDICATI ANTE HOS CCXCVII. ANNOS

MEMORIAM ANNIVERSARIAM

D. XIV. SEPTEMBRIS

PIE CELEBRANDAM

INDICIT

Dr. EDUARDUS WUNDERUS

RECTOR ET PROFESSOR PRIMUS.

Inest

Carol. Hermann. Löwii, colleg. VIII.: Disquisitio de praepositionis *de* usu apud Livium.

TYPIS OFFICINAE GRIMENSIS.

1847.

praepositionis ab cum nominibus [illegible] [illegible]
[illegible] maxime usw. "Programm des Altstädtischen Gymnasiums zu
Königsberg 1843." angezeigt in [illegible] Jahrb. 1843, p. 207 ff.

Ueber ne. statt ne – quidem und über nec – quidem [illegible]
von Karl Schrader im Philologus Tom V, H. 1, p. 132 ff.

ILLUSTRIS MOLDANI

DEDICATI ANTE HOS CCXCVII. ANNOS

MEMORIAM ANNIVERSARIAM

D. XIV. SEPTEMBRIS

PIE CELEBRANDAM

INDICIT

Dr. EDUARDUS WUNDERUS.

RECTOR ET PROFESSOR PRIMUS.

Inest

Carol. Hermann. Löwii, colleg. VIII.: Disquisitio de praepositionis *de* usu apud Livium.

TYPIS OFFICINAE GRIMENSIS.

1847.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Disquisitio de praepositionis „de“ usu apud Livium.

Quod *Ioh. de Gruber* scripsit in programmate Sundensi anni MDCCCXLIII, raro e Lexicis nostris cognosci posse, num verbum aliquod apud singulos scriptores plus minusve usitatum esset, aut qua quodque significatione et compositione esset usitatissimum, immo quum rarioris difficiliorisque usus exempla diligentius colligerentur, quam soliti et vulgaris, saepissime fieri, ut ille parcior usus frequentior esse videatur quam hic tritior, id etiamsi non ex omni parte verum est, illud tamen profecto verissimum, nisi ex omnibus omnium aetatum scriptoribus et Latinis et Graecis singula vocabula accuratissime tractentur, magnos in lexicis condendis progressus exspectari non posse. Nam paucis tantum exceptis omnis lexicorum scribendorum ratio in eo maxime ponitur, ut aut quae a vulgari vocabulorum usu abhorrere quaeque rarius dicta coniunctaque videantur e commentariis colligantur collectaque in lexica rescribantur, aut id potissimum spectetur, quo ordine vocabulorum significationes digerantur et qua ratione discentium maxime usui accommodentur. Quae quum ita sint eorum omnium, qui nunc hanc doctrinam plus quam adhuc factum est, augeri cupiunt, primam maximamque curam hanc in posterum esse necesse est, ut aut in singula inquirant vocabula, quod a nonnullis viris doctis, et iis admodum paucis, praeclare institutum est, aut unius tantum alteriusve scriptoris lexica componant, quale accuratissimum diligentissimumque lexicon Quintilianeum *Eduardi Bonnell* iure tanquam exemplum

proponi possit. Quantus quidem labor ad tales quaestiones adhibendus sit, quantaeque eae simul molestiae nonnunquam sint, quanquam satis et illi experti sunt, qui se his studiis iniunxerunt, et iis notum est, qui omnino grammaticorum studiis imbuti sunt, tamen ad eum statum illius doctrinae pervenisse nos, quo accuratissime pervestigandis omnibus omnium aetatum scriptoribus eam augere debeamus, vix quemquam invenies qui negaverit, nec universa potissimum linguae Latinae lexica, sed aut singuli alicuius scriptoris aut de singulis vocabulis quaestiones nunc desiderari apparet.

Hac igitur scribendi opportunitate oblata quod et discipulis aliquam utilitatem afferre nec antiquis literarum studiis operam meam qualemcunque deesse volui, utrumque finem optime consequi me posse putavi, si usum cuiusdam vocabuli ex uno alterove eoque ampliore scriptore accuratius explicare atque adumbrare studerem. Elegi autem argumentum e T. Livii libris, quod et parum quae propria Livianae orationis sit ratio constat, et pro magno eorum librorum numero haud exigua est de singulis quaerendi difficultas. Argumentum autem illud *de* praepositionis usus est et valde diversus apud Livium nec iniucundus ei qui ex eius generis quaestionibus aliquam capit voluptatem. Neque vero etiam inutilem in me suscepisse laborem putaverim, si omnes, quibus Livius illam praepositionem iunxerit, notiones uno conspectu atque ordine quodam proponerem, quum neque ex Glossario Liviano s. h. v., quod ex schedis *Augusti Guilielmi Ernesti* emendatum locupletatumque ediderunt *Godofr. Henr. Schaefer* et *Ioannes Theophilus Kreyssig* multiplex eius vocis usus satis conspici possit, neque in aliis vocabulis, quibus plerumque iuncta illa praepositio apud Livium est, eius rei ratio ut par est habita sit. Etenim in glossario illo haec tantum, quae eorum gratia quibus ipsum non ad manum est transscribenda putavi, leguntur:

De tertia vigilia 9, 44. *it.* 40, 4. h. e. *simulac duo quadrantes noctis exissent*,

de die epulati 25, 23. (*vid. ad voc. dies*),

dictator — primus de plebe dictus est 7, 17.,

concessumque *ab* nobilitate plebi *de* consule plebeio; *a* plebe nobilitati *de* praetore uno, qui ius *in* urbe diceret, *ex* Patribus creando 6, 42.,

oppidum de Samnitibus vi cepit 10, 39. *cf.* 27, 1.,
de vestro impendatis 6, 15.,
de lucro tibi vivere me scito 40, 8.,
legatis — de ea re trans Alpes missis 39, 22.,
de altero Massinissae filio — litterae allatae sunt 45, 14.,
tanquam integra sit caussa patriciorum de sacerdotiis 10, 8. *pro* quoad.
qui de ceteris Maximo assensus, de Scipionis caussa dissensit 29, 20.,
de se ingentia polliceri 1, 47. (*a sua parte*),
qui de quacunque caussa tum aspernati nostra auxilia estis 45, 23.

Quid igitur ego mihi proposuerim, habes, idque propositum ita persequi studebo ut notionibus primariis praepositionis qua de agitur in capita quaedam descriptis omnes locos eo transscribam, quo vocis ratio visum erit requirere. Nam de universa huius praepositionis in lingua Latina vi ac potestate disputare atque inde significationum qui videatur optimus ordinem constituere nunc quidem nec propositum est et maioris est operae ac longinquioris laboris. Quod autem ad textum Livianum attinet Alchefskii potissimum editionem secutus sum.

I. *Ac primum quidem quum in universum de praepositio cum iis vocabulis coniungatur, quae dirimendi habeant notionem, earum autem rerum, quae dirimuntur, ea natura possit esse ut* 1, *aut inter se diversae* 2, *aut aequales sint*, age iam prioris generis notiones, quae cum praepositione illa coniungantur, recenseamus:

1) *Revocatus* de exilio Camillus 5, 46. M. Furium revocatum de exilio 27, 34. Cottidie de foro addictos *duci* 6, 36. si protinus de via ad castra oppugnanda duxisset 31, 21. ut de exercitu voluntarios quos posset duceret 31, 8. *Deduxit* exercitum de Samnio 10, 46. quibusdam de praesidiis deductis 25, 37. sic: de provincia 28, 9. 40, 35. 41, 14. et translate: de capite deducite, quod usuris pernumeratum est 6, 15. eodemque modo 6, 35. deducere homines novos de sententia 4, 48. Ut collegam vi de foro *abducerent* 2, 56, 1. et: ne populum de foro abduceret 23, 23. Nec ante *moverunt* de sententia consulem 3, 21. (consul) ne tum quidem de sententia motus 39, 39. *Tracti* inde de medio omnes 28, 29. qui de condicionibus superioribus pacis

proponi possit. Quantus quidem labor ad tales quaestiones adhibendus sit, quantaeque eae simul molestiae nonnunquam sint, quanquam satis et illi experti sunt, qui se his studiis iniunxerunt, et iis notum est, qui omnino grammaticorum studiis imbuti sunt, tamen ad eum statum illius doctrinae pervenisse nos, quo accuratissime pervestigandis omnibus omnium aetatum scriptoribus eam augere debeamus, vix quemquam invenies qui negaverit, nec universa potissimum linguae Latinae lexica, sed aut singuli alicuius scriptoris aut de singulis vocabulis quaestiones nunc desiderari apparet.

Hac igitur scribendi opportunitate oblata quod et discipulis aliquam utilitatem afferre nec antiquis literarum studiis operam meam qualemcunque deesse volui, utrumque finem optime consequi me posse putavi, si usum cuiusdam vocabuli ex uno alterove eoque ampliore scriptore accuratius explicare atque adumbrare studerem. Elegi autem argumentum e T. Livii libris, quod et parum quae propria Livianae orationis sit ratio constat, et pro magno eorum librorum numero haud exigua est de singulis quaerendi difficultas. Argumentum autem illud *de* praepositionis usus est et valde diversus apud Livium nec iniucundus ei qui ex eius generis quaestionibus aliquam capit voluptatem. Neque vero etiam inutilem in me suscepisse laborem putaverim, si omnes, quibus Livius illam praepositionem iunxerit, notiones uno conspectu atque ordine quodam proponerem, quum neque ex Glossario Liviano s. h. v., quod ex schedis *Augusti Guilielmi Ernesti* emendatum locupletatumque ediderunt *Godofr. Henr. Schaefer* et *Ioannes Theophilus Kreyssig* multiplex eius vocis usus satis conspici possit, neque in aliis vocabulis, quibus plerumque iuncta illa praepositio apud Livium est, eius rei ratio ut par est habita sit. Etenim in glossario illo haec tantum, quae eorum gratia quibus ipsum non ad manum est transscribenda putavi, leguntur:

De tertia vigilia 9, 44. *it.* 40, 4. h. e. *simulac duo quadrantes noctis exissent,*

de die epulati 25, 23. (*vid. ad voc. dies*),

dictator — primus de plebe dictus est 7, 17.,

concessumque *ab* nobilitate plebi *de* consule plebeio; *a* plebe nobilitati *de* praetore uno, qui ius *in* urbe diceret, *ex* Patribus creando 6, 42.,

oppidum de Samnitibus vi cepit 10, 39. *cf.* 27, 1.,
de vestro impendatis 6, 15.,
de lucro tibi vivere me scito 40, 8.,
legatis — de ea re trans Alpes missis 39, 22.,
de altero Massinissae filio — litterae allatae sunt 45, 14.,
tanquam integra sit caussa patriciorum de sacerdotiis 10, 8. *pro* quoad.
qui de ceteris Maximo assensus, de Scipionis caussa dissensit 29, 20.,
de se ingentia polliceri 1, 47. (*a sua parte*),
qui de quacunque caussa tum aspernati nostra auxilia estis 45, 23.

Quid igitur ego mihi proposuerim, habes, idque propositum ita persequi studebo ut notionibus primariis praepositionis qua de agitur in capita quaedam descriptis omnes locos eo transscribam, quo vocis ratio visum erit requirere. Nam de universa huius praepositionis in lingua Latina vi ac potestate disputare atque inde significationum qui videatur optimus ordinem constituere nunc quidem nec propositum est et maioris est operae ac longinquioris laboris. Quod autem ad textum Livianum attinet Alchefskii potissimum editionem secutus sum.

I. *Ac primum quidem quum in universum de praepositio cum iis vocabulis coniungatur, quae dirimendi habeant notionem, earum autem rerum, quae dirimuntur, ea natura possit esse ut* 1, *aut inter se diversae* 2, *aut aequales sint,* age iam prioris generis notiones, quae cum praepositione illa coniungantur, recenseamus:

1) *Revocatus* de exilio Camillus 5, 46. M. Furium revocatum de exilio 27, 34. Cottidie de foro addictos *duci* 6, 36. si protinus de via ad castra oppugnanda duxisset 31, 21. ut de exercitu voluntarios quos posset duceret 31, 8. *Deduxit* exercitum de Samnio 10, 46. quibusdam de praesidiis deductis 25, 37. sic: de provincia 28, 9. 40, 35. 41, 14. et translate: de capite deducite, quod usuris pernumeratum est 6, 15. eodemque modo 6, 35. deducere homines novos de sententia 4, 48. Ut collegam vi de foro *abducerent* 2, 56, 1. et: ne populum de foro abduceret 23, 23. Nec ante *moverunt* de sententia consulem 3, 21. (consul) ne tum quidem de sententia motus 39, 39. *Tracti* inde de medio omnes 28, 29. qui de condicionibus superioribus pacis

omnia *subtrahas* 30, 31. Tres *eiecti* de senatu 40, 51. sic de senatu novem eiecerunt 41, 27. Antennis de nave in navem *traiectis* 30, 10. Cum de foro se domum *reciperet* 6, 34. Quod de provincia *decessisset* 29, 19. sic: 31, 50. 38, 42. 40, 35. 42, 8. et: decedenti de praesidio 36, 14 et translate: de officio decessum 8, 25. Ut eum de provincia *discedere* iuberent 29, 20. et: de colloquio discessum 32, 40. De provinciis *redierunt* 37, 46. qui in iis locis de Hasdrubalis exercitu *substiterat* 31, 10. quum de petitione *destitisset* reus 37, 58. *Emissus* hostis est de manibus 21, 48. emisisse de manibus ea quae 44, 8. *remittendo* de summa quisque 4, 43. sic: 5, 12. signa militaria quattuor de ala duo de legione *amissa* 27, 12. Hannibalem excidisse de memoria 29, 19.

Inprimis huc pertinent verba quibus capiendi sumendive notio inest: De priscis Latinis *capta* oppida 1, 38. sic: 10, 39. Ferentinum de se captum 4, 56. sic addito urbis nomine 9, 38. 27, 1. Tempsanus ager de Bruttiis captus erat 34, 45. sic de agro capto 35, 40. 37, 57. 40, 29. 41, 13. 45, 44. naves captae de Macedonibus 45, 42. sic: de Gentio rege captos (lembos) 45, 43. quae capta de hostibus dicerentur 26, 34. Quam plurimos poterat de fuga *excipiens* 27, 19. Isque eam (deam) de nave accipere (iussus) 29, 40. Fiducia quae non de nilo profecto *concepta* 30, 29. sic: 44, 22. Spolia de hostibus *lecta* 40, 32. Tegulae *expositae* de navibus 42, 3. De auctoribus supplicium *sumpsit* 29, 8. sic: 3, 13. 32, 26. 34, 21. de captivis sumptum supplicium est 3, 18. sic passive: 4, 13. 23, 3. 26, 15. 39, 29. Clipeaque de columnis *dempsit* 40, 51. quocum conferas: dimidium de fronte demptum 33, 8. et translate: demptum de vi magistratus populi libertati adiicere 3, 33. ut de stipendio militum aera demerentur 7, 41, 1. *Eximendo* de nervo cives vestros 6, 15. et translate: eximendum id de foedere esse 24, 29. Neque de eo exercitu, quem ad praesidium Apuliae haberet, quicquam *minui* 23, 25. *Auferri* aurum de medio iubet 5, 39. abstulerunt me velut de spatio Graeciae res immixtae Romanis 35, 40. Hostis de foro tollere 3, 19. translate: se de tribunis intercessionem sustulisse 5, 29. De mensa oleas quoque praegustasse mures, in prodigium versum est 40, 59. — Fortasse huc referenda sunt: neque de equitum centuriis quicquam *mutavit* 1, 36. sic mutare quicquam vel nihil

de aliqua re 1, 43. 4, 6. 23, 28. 26, 28. 27, 22. 38, 35. et: de consule mittendo in Asiam mutandum 37, 51. — His accedunt haec translatae notionis vocabula: *Quaero* de te 4, 40. sic: 8, 31. 40, 35. Rem quam de te sum quaesiturus 6, 15. De transitu Gallorum haec *accepimus* 5, 34. Quantum periculum ab illis populis fuerit, si Capitolium ab exulibus obsessum scissent, *suspicari* de praeterito quam re ipsa experiri est melius 3, 19. extr. His proxime addenda putavimus vocabula victoriae, triumphi, tropaei, palmae, praedae, quae quidem omnia, quoniam e populo devicto relata cogitantur, proxime accedunt ad capiendi et similium verborum notiones. Cui tot de Romanis ducibus *victoriam* di dedissent 30, 30. sic: victoriam de Veientibus dari 5, 15. quantaecunque, de Romanis tamen, victoriae partae fama 27, 31. sic: victoria de Philippo virtute Aetolorum parta 35, 48. extr. nec minorem de legionibus peditum victoriam habetis 42, 61. Denique victoriae vocabulum cum *de* praepositione coniungitur aut addita voce esse: Ut clarior nobiliorque Romanis victoria de rege Antiocho fuit, quam de Gallis: ita laetior sociis erat de Gallis, quam de Antiocho 38, 37. aut non addita: Anno insigni victoria de tot ac tam potentibus populis — successere consules cet. 8, 12. sic: Africanus ob egregiam victoriam de Hannibale Poenisque appellatus 21, 46. monumentumque victoriae eius de Poenis — fuisse in templo clipeum 25, 39. et paene victoriae, utique de Antiocho rege, maiore parte ad se vindicata 44, 14. et translate: cum Canuleius victoria de patribus et plebis favore ingens esset 4, 6. — Integrum de Samnitibus *triumphum* mecum petite 7, 32. De quibus hostibus triumphum peteres? de iis, quos — 38, 46. Neque triumphum de iis postulare, et paullo post: se de Gallis Boiis postulare triumphum 36, 40. Sic huic L. Scipioni, sic illi M'. Acilio de rege Antiocho, sic paullo ante T. Quinctio de rege Philippo, sic P. Africano de Hannibale et Poenis et Syphace triumphus datus 38, 46. sic: 38, 52. et passive: quemadmodum non de Pyrrho modo, nec de Hannibale, nec de Philippo, sed de Epirotis Carthaginiensibusque et Macedonibus triumphi acti sunt 45, 38. et sic: 7, 16. 7, 25. 38, 17. 38, 52. 41, 14. triumphatum nuper de Philippo, patre huius, et de Antiocho est. Ambo regnabant, quum de his triumphatum est. De Perseo capto, in urbem cum liberis abducto, non triumphabitur? 45, 39. init. Sic

triumphare de aliquo: 2, 38. 3, 10. 3, 63. 6, 16. 7, 11. 7, 15. 7, 19. 7, 38. 8, 40. 9, 43. 9, 45. 10, 13. 10, 30. 31, 49. 33, 23. 33, 37. 36, 40. 37, 46. 38, 51. 39, 5. 39, 42. 41, 7. 41, 10. 45, 38. 45, 41. 45, 43. et translate: velut triumphantes de lege victa et abrogata 34, 3. De accessione potius belli, quam de bello triumphari mavultis? 45, 39. Denique solum triumphi vocabulum cum de praepositione coniunctum: Tot de Gallis triumphi, tot de Hispanis, tot de Poenis, ipsorum tantum imperatorum, an populi Romani, dicuntur? 45, 38. ad triumphum decessit de Samnitibus 10, 46. translate: Ut hunc triumphum de cive vestro spectetis 23, 10. — Nunc nostra de Atheniensibus *tropaea*, nunc tua de nobis ostendat 25, 29. — Ut vos de P. Africano *palmam* peteretis 38, 53. *Praedam* de Philippo Romanorum esse 35, 12.

Capiendi similiumque vocum notioni cognata sunt *eligendi creandique* vocabula. Ac primum quidem ipsum capiendi vocabulum similiter usurpatum invenies hoc loco: Bove eximia *capta* de grege 1, 7. Iam vocabula illa ordine quodam deinceps proponamus: Pedites equitesque de exercitu Cannensi *legit* 29, 24. is quoque de exercitu quinque millia legeret 31, 8. Ipse de toto exercitu civium sociorumque quod roboris erat *delegit* 27, 53. Senatus liberam potestatem consulibus fecit *eligendi* de omnibus exercitibus quos vellent 27, 38. Ut quinque augures de plebe omnes *adlegerentur* 10, 6. et paullo post: quia de plebe adlegebantur, ibid. Ut populo potestas esset seu de plebe seu de patribus vellet consules *faciendi* 4, 1. Quo minus quattuor quaestores promiscue de plebe ac patribus *fierent* 4, 43. sic: 6, 42. 8, 15. 10, 8. 10, 15. De decemviris sacrorum ex parte de plebe *creandis* 6, 42. et: Creantur augures item de plebe 10, 9. Magistrum equitum item de plebe C. Plantium *dixit* 7, 17. C. Licinio magistro equitum de plebe dicto 6, 39. sic: 7, 17. Cum his conferenda sunt: Nemo de plebe consul *fuit* 4, 4. Qui primus dictator de plebe fuerat 7, 22. et: Primus de plebe consul 7, 6. Denique ad hanc significationem referenda sunt haec: Militibus de praeda quinquagenos denarios *dedit* 40, 43. de praeda parcius dederat 45, 35. de praeda militibus dedit 45, 43. collega Corvo de plebe M. Popillius Laenas consul datus est 7, 26. *Additur* ei de plebe collega 35, 2. additis quattuor cohortibus de exercitu suo 31, 2. De ea summa militi *numeratum* est 45, 34. *Suppleret*

de legionibus, quibus — 26, 1. et: supplementum de exercitu Cn. Fulvii, ibidem.

Universi motus notio ad loca superiora translata plerumque descensum significat, ita ut *de* vernacula reddendum sit, *von — herab*. Verum hoc non in ipsa praepositione inesse, iis locis demonstratur, quibus de praepositione is locus significatur, unde quid assurgat, ita ut vernacula dicendum sit: *von — auf*, cuius generis unum tantum exemplum in Livii libris invenire potui, cf. infr.*).

Deduci eum de rostris iussit 8, 33. de montibus multitudinem in campos deduxit 39, 2. — Fulmina *iaci* de coelo 28, 27. Tribuni de saxo Tarpeio *deiecerunt* 6, 20. virgis in comitio caesi omnes ac de saxo deiecti 24, 20. et: de saxo deiiciuntur 25, 7. et translate: de possessione imperii vos deiicere conatus 45, 22. nec quidquam de maiestate sua *detractum* credere 6, 6. — Dicitur panis de capitolio iactatus esse 5, 48. De iugis quae ceperant, venduntur 9, 43. Patricios primo esse factos, non de coelo *demissos* 10, 8. Multitudo cum de turre sese *praecipitaret* 23, 37. — *Degressos* modo de montibus 4, 33. De templo descendit 1, 18. sic: 44, 45. 5, 46. 8, 33. 23, 23. 40, 38. 6, 18. De tribunali *decurrit* 4, 50. *Devolant* de tribunali 2, 29. et translate: sibi de coelo devolaturam in sinum victoriam 7, 12. *Salire* de muro 25, 24. — De capite signum in manus prolapsum 27, 11. — Lapidem de coelo cecidisse 41, 9. — Vejis de coelo lapidaverat 27, 37. sic: 29, 14. cum quibus conferas: invento carmine in libris Sibyllinis, propter crebrius eo anno de coelo lapidatum inspectis 29, 10. *Intervenit* de coelo, quod comitia turbaret 40, 42. — De tectis moenibusque dimicare 1, 15.

Huc etiam referendum videtur quod persaepe apud Livium dictum invenias de *coelo tangi*, et quoniam reliquarum significationum quanta maxima poteramus diligentia omnes collegimus locos, hic etiam omnes adscripsimus: 22, 36. 24, 10. 44. 25, 7. 26, 23. 27, 11. 23 bis. 25, 37 bis. 28, 11 bis. 29, 14. 30, 38. 32, 1. 9. 29. 33, 26. 35, 9. 21. 36, 37. 37, 3. 39, 22. 40, 2. 41, 16. 45, 16.

---

*) Cf. Hand. Tursellinus, s. v. vol. II, p. 192.

Descensus notionem non in ipsa praepositione inesse *) comprobatur hoc loco: Multis hominibus iumentisque foede amissis cum tandem de paludibus *emersisset*, ubi primum in sicco potuit castra locat 22, 3. init. cum quo conferas: Navium speciem de caelo adfulsisse 21, 62. ubi reddas: *am Himmel her*.

2) Ad alterum notionum genus accedentes, quo partem aliquam de toto secerni vel dirimi significatur (qua in re de praepositio haud raro genitivi casus vicem praestat) eodem modo, quo antea voces, quibus constructionis quasi cardo vertitur literis oblique positis significabimus, quo uno quasi conspectu comprehendi possint.

Quem eam rem velit senatus quaerere de iis qui praetores nunc sunt 38, 54. Sunt etiam de nostris *quidam* 22, 59. *Unum* de auxiliaribus mittit ad eum 35, 29. Sic: de exercitu Romano *quinquaginta* et *tres* amissi 35, 1. quocum conferas: signa militaria *quattuor* de ala, *duo* de legione amissa 27, 12. Porro: de exercitu Romano *centum novem* ceciderunt 40, 48. Romani de duabus legionibus milites paullo plus ducenti cecidere 40, 32. de auxiliis Eumenis Cyrtiorum gentis *trecenti* 42, 58. Casilinum firmatum *septingentorum militum* de exercitu Hannibalis praesidio 23, 30. *mille milites* de exercitu urbano eodem in praesidium cum frumento missi sunt 27, 3. ad *mille* et *ducenti* de exercitu consulis interfecti 29, 36. *mille* ferme et *septingenti* de duabus legionibus occisi 27, 14. duo millia de legione *militum* 27, 38. *duo millia* et *trecenti* de exercitu praetoris 30, 18. supra *quattuor millia* et *trecentos* de exercitu consulis cecidisse 42, 66. sex millia de exercitu Romano cecidisse 37, 46. Tum: Ut vix *quarta pars* de toto exercitu evaserit 35, 30. Denique his annumerandi videntur hi loci: Quod circa signa roboris de exercitu fuit 4, 46. Vagos *milites* de exercitu P. Africani sacramento rogasse 35, 2. Ut *desertores* de exercitu volonum conquirerent 25, 22. Ceterum cum ibi tribuni militum quattuor essent, Fabius Maximus de legione prima, et de legione secunda L. Publicius Bibulus et P. Cornelius Scipio, et de legione tertia Ap. Claudius Pulcher, qui proxime aedilis fuerat, omnium consensu cet.

*) Vid. ephem. antiqu. liter. Oct. 1846. nr. 109. confr. etiam Ov. fast. 2, 354. 5, 228.

22, 53.*) tribuni militum de legione secunda M. Ogulinus et P. Claudius 33, 36. — Cum his comparare licet ea vocabula, quae eligendi, dandi, addendi, numerandi, supplendique notionem habent quorum qui apud Livium inveniuntur loci omnes supra exscripti sunt.

His addendae sunt locutiones eae, quibus impensarum notio inest.

Stipendium *de publico* statuit 1, 20. sic: 2, 16. 4, 59. 22, 60. Largiendo *de alieno* 3, 1. Decerneret senatus, ut stipendium miles de publico acciperet, cum ante id tempus *de suo* quisque functus eo munere esset 4, 59. *De vestro* impendatis, hortor 6, 15. Porro comparandae cum usitatis illis locutionibus sunt hae: *Deque praeda* manubiis spoliisque honorem habetote (Pythio Apollini) 23, 11. Reliquo aere aedem Fortis Fortunae de manubiis faciendam locavit 10, 46. sic: de manubiis duos fornices fecit 33, 27. eos (ludos) uti de manubiis faceret 36, 36. *De spoliis* vide modo locum e 23, 11. transscriptum. Donaque ad omnia pulvinaria dabuntur *de pecunia* quantum senatus decreverit 36, 2. cum quo loco compares: toties ante ludi magni de certa pecunia voti erant: ii primi de incerta 31, 9. *De argento* multaticio tria signa aenea Cereri posuerunt 33, 25. *De multa* damnatorum quadrigae inauratae in Capitolio positae 35, 41. *De lucro* tibi vivere me scito: iam non occultis a fratre petimur insidiis 40, 8.

II. Iam ad alteram *de* praepositionis notionem accedamus, qua minus hoc quod unum dirimatur ab altero, respicitur quam eius potissimum, a quo quid dirimatur, initii igitur exitusque, ratio habetur.

1) De tempore dictum proprie est de: *von — weg*, deinde interpellandi notione addita, *im Laufe, während.* Diem *de die* prospectans 5, 48. quum diem de die proferret 25, 25. de die epulari coeperunt 23, 8. sic: 25, 23. Cum consul oriens *de nocte***) silentio diceret dictatorem 8, 23, 3. Relicto firmo praesidio de *vigilia tertia* qua duci proxime potest expeditas legiones ad collegam et ipsum adversus alios sedentem ducit 9, 44. sed: de tertia vi-

*) Tironum caussa liceat hic significare, ex hoc et similibus exemplis facillime perspici modum quo Francogalli genitivum casum de particula apposita designent. Etenim in lingua romana rustica hic vocis *de* usus latissime patuit.

**) Sic enim recte scribunt I. Fr. Gronovius et Drakenborchius, neque recte legitur „oriente nocte" quod plerique codices habent.

gilia navem conscendit 34, 61. sic: 40, 4. et: inde de tertia vigilia profectus 28, 7. Qui regno ita potitus urbem novam conditam vi et armis iure eam legibusque ac moribus *de integro* condere parat 1, 19. init. Sic saepissime 3, 9. 5, 5. 17. 6, 32. 8, 2. 9, 8. 10, 29. 21, 6. 18. 25. 58. 22, 5. 9. 14. 23, 16. 20. 26. 24, 16. 42. 27, 9. 30, 34. 31, 6. 33, 40. 34, 44. 36, 1. 37, 19. 38, 33. 39, 4. 24. 44. 40, 32. 41, 25. 42, 62. 43, 2. 45, 36 bis. Ac quemadmodum quum dicimus *de integro* de praep. adiectivo coniuncta adverbii vicem praestat sic similiter dicitur: *De recto* arma petisse 1, 11. Sed ne *de gradu* quidem libero ac stabili conarentur (mittere tela) 34, 39.

2) Locus porro quo quis natus est atque origo significantur his locis: Volero Publilius *de plebe* homo 2, 55. sic: homines de plebe 6, 13. humillimus homo de plebe 3, 19. L. Albinius de plebe Romana homo 5, 40. de plebe multitudo 5, 39. Porro: accusatores de plebe 6, 19. Tum: P. Scaptius de plebe magno natu 3, 71. M. Caecidius de plebe 5, 32. M. et C. Atinios de plebe Romana 39, 17. Denique: et ipse de plebe erat 8, 12.

3) Originem denique, ut res ipsa fert, causae notio sequitur: Qua *de causa* 7, 3, 5. 34, 61. quibus de caussis 31, 29. quacunque de causa 33, 45. 39, 22. et de quacunque caussa 45, 23. aliis atque aliis de caussis 28, 35. nulla alia de causa 29, 1. simili de causa 39, 36. talibus de causis 42, 42. iustiore de causa 26, 30. duabus de causis 45, 31. — Fides sociorum, quae ad eum diem firma steterat, tum labare coepit, nulla profecto alia *de re*, quam quod desperaverant de imperio 22, 61. Mali rem exempli esse, *de nihilo* hospites corripi 34, 61. *De industria:* cum quibus amicitias de industria egerat 1, 45. sic: 5, 58. 7, 1. 8, 3. 36. 9, 2. 24. 21, 8. 15. 49. 22, 4. 13. 46. 23, 31. 25, 15. 30. 27, 3. 15. 28, 14. 24. 26. 29, 30. 35. 30, 4. 32, 35. 35, 8. 11. 36, 12. 43, 20. Porro: Multa de eo *concilia* populorum Etruriae habita 10, 10. sic: 10, 14. 41, 11. Advocat concilium de oppugnandis Argis 34, 92. quocum conferas: concilium advocandum de eo censerent 22, 53. Num oblivisci nos haec tam crebra Etruriae concilia de mittendis Veios auxiliis patiuntur? 5, 5. Denique hunc locum inspicias; cum concilium ibi iuvenum de quibus adlatum erat invenisset 22, 53. *Concione* de Manlio et Iunio habita 41, 10. De iis, quae in Istria essent acta, in con-

cionem produxerunt (M. Iunium trib. pleb.) 41, 7. Senatum habuerunt de remigum supplemento 26, 35. De re nova vocato senatu 5, 27. quocum conferas: nulla de re neque convocati neque consulti fuerant 24, 22. Qui comitia quaestores habere de reo nisi prius habita de lege essent passuros negabant 3, 24. De pace legatos ad Scipionem decernebat (una tribus) 30, 7. Legatos de pace mittunt (ad. alq.) 2, 18. sic: 9, 45. 10, 5. 23, 13. 25, 28. 29, 12. 30, 42. 31, 17. 19 bis. 33, 13. 39, 22. 40, 42. 42, 23. 24. 43, 4. 44, 24. 45, 23 bis. quibuscum conferendum: legationibus de pace missis 37, 35. Sic: Missi de pace oratores 2, 39. oratores de pace ad consulem miserunt 38, 27. Legatos ad senatum de pace venientis 30, 21. sic: 39, 38. 42, 14. Et: de foedere renovando legati 9, 20. Qui miserant ad Magonem de populorum suorum defectione 29, 36. Conferas etiam: nuntios misit de tradendo Agrigento 26, 40. nuntios de transitu mittebant 38, 16. Tusculum de arce capta nuntii veniunt 3, 18. Ea de quibus arguebantur 36, 35. — Neque patres nostri priores de Sicilia, neque nos de Hispania facimus bellum 30, 31. Precationem de bello factam 42, 30.

Unde haec cura de me orta 28, 43. tanquam de Samnitibus non de se curam agerent 8, 3. consulem cura de minore filio stimulabat 44, 44. de Philippo auxerat curam Marius 40, 3. de Hasdrubalis adventu in Italiam cura in dies crescebat 27, 36. cum quo loco conferendi sunt hi memorabiles loci: de Arretinis et fama in dies gravior et cura crescere patribus 27, 24. in dies magis de Antiochi bello et cura patribus crescebat 35, 41. vestram de eis curam quam primum absolvi oportet 8, 13. donec cura de Antiocho decessisset 33, 31. Inde: *securus* de bello Romano erat 36, 41. Patres *solliciti* de summa rerum 3, 51. sollicita civitas de Etruriae defectione fuit 27, 21. de Hispania retinenda sollicitis 28, 12. maxime de Achaiae urbibus et magis tamen de Argis quam de Corintho sollicitus 32, 38. solliciti de belli eventu 37, 36. *trepidus* de viginti cohortium adventu 10, 43. Ipsum quidem de se *timere* quicquam vetuit 36, 29. de se magis timebit 40, 11. Patres *metus* de summa rerum cepit 21, 16. hae litterae metum de altero (consule) fecerunt 27, 29. metus de consule atque exercitu distulit eo tempore muniendae Aquilejae curam 43, 1. extr. *Religio* injecta de dictatore 8, 15. Nec raptis aut *spes* de

se melior aut indignatio est minor 1, 9. quam opinionem de unico imperio, eam spem de bello haberent 6, 6. exigua de se ipsis spes 6, 33. de ceteris (obsidibus) spes facta 32, 2. Se bene *sperare* de bello et de pace 6, 6. De nobis *desperasti* 7, 13. desperaverant de imperio 22, 61. et: quod de republica non desperasset, ibid. sic: 25, 5. 26, 18. desperare de summa rerum 26, 41. *Gratulatum* de concordia patrum ac plebis venerunt 3, 57. gratulantes de victoria 36, 35. sic: 45, 3. 13. 20. *Gratias* agit de fratris filio remisso 28, 35.

III. Denique quae restant significationes huius praepositionis addamus, explicandas illas maxima ex parte ex altera, quam posuimus, eius notione. Atque haec quidem quum eo potissimum nitatur, ut id a quo quid dirimitur, magis respiciatur, quam ipsa dirimendi actio, in universum aut quo quid referamus (*in Hinsicht, Rücksicht*) aut quid secuti aliquid faciamus (*nach, zufolge*) illa praepositione exprimi potest. Age igitur ipsos locos inspiciamus.

1) Ut de foedere rem ad novos magistratus traiicerent 2, 22. De me hoc tibi persuadeas 3, 21. concessumque ab nobilitate plebi de consule plebeio, a plebe nobilitati de praetore uno 6, 42. Postquam concessum propemodum de victoria credebant 3, 60. sic: 4, 6. 22, 12. totam rem de augendo quaestorum numero omittunt 4, 43. et patres hoc idem de intercessoribus legis adnisi 5, 25. de auxilio nihil impetratum 5, 35. 9, 41. non negatum tantum de captivis, sed — 6, 17. sic: 9, 20. ut minus credi de criminibus appareret 6, 21. suspensa de legibus res 6, 38. tanquam integra sit caussa patriciorum de sacerdotiis 10, 8. nihil de Saguntinis cautum est 21, 18. de quibus recusare aut in posterum caveri sibi vellent 36, 31. malim de filio verum esse 21, 46. cetera omnia de reddendis obsidibus sic ut cum Bostare constitutum erat, acta 22, 22. de exercitu M. Marcelli, qui eorum ex fuga Cannensi essent, in Siciliam eos traduci atque ibi militare donec in Italia bellum esset, placuit 23, 25. differri rem integram ad patres de Campanis 26, 15. Si consul senatui de provinciis permittit, stari eo, quod senatus censuerit placet 28, 45. sic: 33, 13. 38, 32. de his tribus urbibus legati, quod tempora reipublicae postulassent, id e republica fideque sua facere ac statuere iussi erant 33, 21. eandem de Smyrna causam ab Antiocho accipite 35, 16.

idem L. Oppio de alteris decuriis exigendis in Sardinia imperatum 36, 2. De frumento utrisque responsum. — De classe Carthaginiensibus remissum. — De pecunia item responsum 36, 4. sic: de agro responsum est 45, 44. Mittite oratores ad consulem qui indutias tanti temporis petant, ut mittere legatos Romam possitis, per quos senatui de vobis permittatis 36, 35. de ceterorum indicum impunitate praemiisque consulibus permissum est 39, 19. iam de deorum immortalium templis qualem contumeliam ad pontifices attulerit 39, 4. de iniuriis — formulam iuris exsequendi constituendam esse 39, 26. cetera scire de se diis immortalibus et imperatori suo curae esse 44, 34. ut quae communiter de immunitate gentis Gallorum, de infestissimo odio in nomen Romanum scitis, ea de illis quoque existimetis Gallis 38, 47. de societate haud abnuunt Galli, de mercede agitur 10, 10. coniurationem de bello factam 6, 2. erant de rebus singulis in breve coactae caussae 39, 47. novari tamen nihil de Lacedaemoniis placuit 38, 32. conferas supra I, 1. mutare de aliqua re (quicquam, nihil) nec provocantes de controversiis ad disceptationem populi Romani audivit 41, 23. nisi de iis rebus satis fecisset 42, 30. regem de iniuriis arbitratu senatus satisfacturum esse 42, 36. si de summa rerum liberum senatui rex de se deque universa Macedonia statuendi ius 42, 62. Quidnam agendum esset de Larissa 36, 10. actum de aliquo s. de aliqua re 1, 47. sic: 2, 18. 30. 55. 4, 38. 6, 16 bis. 7, 18. 27, 9. 21. quid placet de multitudine fieri 8, 20. sic: 23, 3. 26, 33. — Patria quid de vobis meruerat? 28, 27. ita de utrisque meritus 34, 62. ecquis Campanorum de republica nostra bene meritus esset 26, 33. sic bene mereri 23, 12. 30, 8. 43, 8. quanto melius de republica meriti sint qui — 4, 32. de nobis omnibus optime merito 32, 21. sic: 10, 24. 36, 22. etsi male de populo Romano meriti essent 29, 8.

His expositis, in quibus propter universam praepositionis notionem ordinem certum in enumerandis locis sequi non potuimus, quoniam ad ea vocabula, quae sentiendi, cogitandi, iudicandi, certandi, decernendi, nuntiandi, loquendi, scribendi notiones habent, pervenimus, eodem modo quo antea certo quodam ordine illa percensebimus, ex ipsorum significationibus desumpto.

Quae senatus Romani de bello aut pace *sententia* esset 30, 25 haec sententia regibus quum esset de bello 42, 30. De Philippo sententiam meam ha-

bes 36, 7. qui tanquam de integra re, de Africa provincia sententiam dixerit 28, 40. de singulorum capite vobis ius sententiae dicendae faciam 23, 3. sic: 26, 33. 28, 45. 35, 42. 38, 52. Quid de Nabidis bello *placeret* 34, 24. Ut tanto de se consensu civitatis *opinionem* constantem efficiat 6, 6. eam opinionem de Attalo et Eumene tanquam de altero Romanis certo amico, altero nec Romanis nec Persi fido socio 45, 19. opinio quae de Romanis Aetolisque esset 34, 24. Est tamen aliquod et nostrum de nobis *iudicium* 45, 24. verius de causa *existimaturos* esse 31, 48. non militis de imperatore *existimationem* esse 4, 41. qui nihil praeterquam de libertate *cogitent* 8, 21. de pace cum Carthaginiensibus iungenda cogitaturos 27, 9. quum de bello Romano cogitabis 35, 19. cogitarent de petenda ab senatu erroris venia 36, 22. ut de poena eius magis quam de amicitia cogitandum sit 38, 14. nunc de eo cogitare periculosum videtur 41, 23. ipsis Romanis de se cogitandum fuisset 44, 27. quam rem senatus populusque Romanus de republica deque ineundo novo bello *in animo haberet* 31, 5. quod senatus de novo bello in animo haberet 36, 1. *Interrogando* de singulis quae ferebantur ad populum 6, 36. de his rebus interrogati 30, 42. satis de Aebutio *exploratum* ratus consul 39, 12. *Percunctatus* de statu belli 36, 42. percunctatus regionis peritos de ascensu Haemi 40, 21. De istis rebus in patria maiores natu *consulemus* 1, 32. impetrato ut de ea re consuli senatum sineret 9, 16. nulla de re neque convocati neque consulti fuerant 24, 22. sic consulendi verbum 34, 22. 38, 45. 40, 17. 6, 1. 22, 1. 45, 16. 23, 3. 24, 14. 24, 43. 45, 21. 25, 7. 26, 1. 26, 30. 42, 24. 31, 5. 38, 35. 41, 14. 23, 24. 38, 37. 36, 3. 8, 20. 1, 18. 7, 6. 3, 41. 4, 17. 7, 30. 9, 26. 22, 55 bis. 23, 13. 26, 22. 26, 34. 27, 5. 28, 29. 28, 40. 35, 25. 38, 46. De pace uti *rogatae* erant omnes tribus iusserunt 20, 43. *Rogatio* quae de triumpho eius ferretur 45, 35. rogationem de publicandis bonis Servii Ahalae tulerat 4, 21. laturum fuisse de Q. Fabi imperio: nunc modicam rogationem promulgaturum de aequando magistri equitum et dictatoris iure 22, 25. rogationes promulgavit: unam de tabulis novis, alteram de agro viritim dividendo 32, 38. rogationem quam de Liguribus deditis promulgare in animo habebant 42, 21. quibuscum compares: eo tempore quo promulgatum de multa eius traditur 6, 38. et: de Formianis muni-

cipibus tribunus pl. promulgavit, ut — 38, 36. rogatio inde a Plataeensi Dicaearcho lata recitataque de societate cum Romanis iungenda nullo contra dicere audente, omnium Boeotiae civitatium suffragiis accipitur iubeturque 33, 2. inter accipiendas de suis commodis rogationes 6, 39. rogationem Marcianam de Liguribus magno consensu plebes scivit iussitque 42, 21. de connubio patrum et plebis rogationem promulgavit 4, 1. de foenore atque agro rogationes iubebant, de plebeio consule antiquabant 6, 39. ut rogatio de imperio eius abrogando antiquaretur 27, 21. rogatio de bello Macedonico primis comitiis ab omnibus ferme centuriis antiquata est 31, 6. *Leges* de ambitu consules ad populum tulerunt 40, 19. lex de incensis lata 1, 44. lex de dictatore creando lata 2, 18. tulerunt de honoribus Minuci legem 4, 16. legem de multarum aestimatione ferre 4, 30. de sanguine et supplicio suo latam legem 45. legem de vicesima tulit; sic: 2, 8. 3, 9. 3, 55. 4, 7. 4, 13. 4, 60. 6, 42. 6, 38. 9, 38. 10, 9. 26, 17. 33, 42. 34, 4. ter. 41, 9. iacere tam diu inritas *actiones* quae de suis commodis ferrentur 4, 51. *Tulit* ad populum de triumpho consulum 3, 63. ut consules de bello ad populum ferrent 4, 30. ut de bello indicendo ad populum ferrent 4, 58. sic: 6, 21. 7, 6. de ambitu ad populum latum est 7, 15. ut de ea re ad populum ferretur 7, 32. de trecentis equitibus latum ad populum 23, 31. latumque de prorogando imperio ad populum est 27, 22. nec de ea re ferri ad populum patiemur 28, 45. de Hispaniae imperio latum ad populum est 29, 13. ut de imperio eius abrogando ferrent ad populum 29, 19. sic: 4, 51. 34, 1. 4, 6. 4, 36. 5, 11. 22, 25. De postulatis Siculorum ad patres *rettulit* 26, 32. rettulisse ad patres de concordia reconcilianda 7, 42. cum relatum ad senatum esset de seditione, quam — 4, 48. de Latinis populis ad senatum rettulit atque ita disseruit 8, 13. res de qua ad senatum referrent 8, 29. de republica consules ad senatum rettulerunt 24, 11. de republica primum ac de provinciis consules ad senatum rettulere 26, 27. cum de re publica belloque et provinciis ad senatum rettulissent 30, 1. ut primo quoque tempore de bello Hispaniae ad senatum referret 33, 21. ut de iis integra res ad senatum referretur 39, 19. de provinciis quum ad senatum rettulissent 33, 43. En reliquos locos quod sciam omnes 2, 39. 3, 21. 3, 40. 4, 12. 8, 14. 8,

39. 19, 8. ter. 21, 6. 22, 1. 22, 11, 1.*) 22, 61. 23, 10. 23, 13. 23, 22. 25, 4. 26, 2 bis. 28, 39. 28, 45. 29, 20. 30, 27. 31, 4. 31, 25. 32, 22. 33, 16. 37, 50. 38, 44. 38, 42. 39, 35. 39, 38. 39, 45. 42, 10 bis. 42, 21. 42. 1. 43, 12 bis. 44, 19. 44, 21. 45, 2. 45, 16.

Relatio consulis de summa rerum 8, 14. communem se relationem de ea fieri non passuros 33, 22. consulum de provinciis communis relatio fuit 26, 28. Aetolos de Pharsalo et Leucade *postulantes* ad senatum reiecerunt 33, 34. De Malloea et Ericinio eadem *postulatio* erat 39, 25.

Cum quibus de summa rerum *deliberaret* 36, 6. ut deliberare de statu rerum suarum posset 44, 31. non enim de bello deliberatis 45, 24. Ceterum *deliberationi* de maxima quidem illa sed tamen parte civitatis metum pro universa re publica intervenisse 2, 24. tenuit eum de Hannibale deliberatio 35, 42. His addamus consilii vocabulum: Volutanti diu *consilia* de Romano bello 34, 60. de insequendo eo (agmine) consilia agitari coepta 22, 43. consilia de libertate Graeciae tractabantur 33, 31. consilia conferunt de Romano bello 2, 35. consilia inita de regno 4, 15. consilia occulta de caede principum et proditione urbis inibantur 23, 39. de bello inde consilium habitum 27, 20. consilium de bello Romano habuit 35, 17. sic: 41, 1. 42, 62. 22, 43. 28, 26. 40, 5. De eo pavidos Ardeates *consultare* 5, 43. ipse ad consultandum de bello rediit 10, 25. de hoste Poeno consultandum atque agitandum 23, 25. ibi de summa republica consultatum 26, 10. ad consultandum de summa belli 28, 5. consultabunt de bello adversus — 31, 25. consultatum de Thessalorum gente est 36, 6. sic: 36, 14. 36, 29. 38, 57. 39, 16. 44, 2. 44, 35.

De tribus consultatione data 26, 22. de pace dilata consultatio est 27, 30. cum de re maiore quam quanta esset consultatio incidere non posset 30, 23. de tyranno consultatio visa est 33, 45. haec consnltatio tota de re pertinente ad vos est 34, 22. de ea re consultationem integram senatus ad novos magistratus reiecit 39, 7. consultatio de Macedonico bello integra ad cnnsules reiecta est 31, 2. eo accessit consultatio de matre Idaea accipienda 29, 14. (*Commentarium*) quod de apparatibus belli fecerat 42, 6. ecquem de his commentarium a patre accepisset 39, 47.

---

*) Hoc loco collocationem vocabulorum nota.

Neque de veneficiis ante eam diem Romae *quaesitum* est 8, 18. senatum quaerere de pecunia non relata in publicum 38, 54. ut de veneficiis quaereret 39, 38. ut quaereret de veneficiis longius ab urbe 40, 43. ut idem quaereret de veneficiis in urbe 40, 44. Tribunis militum de morte collegae per senatum *quaestiones* decernentibus 4, 50. quaestio de clandestinis coniurationibus decreta est 39, 8. quaestionem de Bacchanalibus consulibus mandant 39, 14. quaestionem de ea re mihi mandavit 39, 16. praetori adiecta de Bacchanalibus quaestio est 40, 19. quaestionem de iis, qui — habuit 23, 17. sic: 24, 45. 30, 26. 31, 12. 39, 14. 33, 28. 34, 61. 39, 29. 32, 1. Speculatum magis *inquisitumque* quorum Perseus Demetrium insimulasset 40, 20. Sunt qui per duumviros, qui de perduellione *anquirerent*, creatos auctores sint damnatum 6, 20.

Capite anquisitum de imperatore nullo ad eum diem esse 8, 33. Mox de Blattio *cognituros* 26, 38. et praetori et consilio haud mediocre onus demptum erat de Scipione cognoscendi 29, 21. ad cognoscendum de Thraciae urbibus 39, 27. qui de controversiis eorum cognoscerent 40, 20. de his quidem se coram cognituros 44, 26. qui de finibus cognoscerent statuerentque 45, 13. *cognitiones* de postulatis Gallorum ad populum reiiciunt 5, 36. ad censores non ad senatum *notionem* de eo pertinere dicentibus.

De imperatore sumendo sententiis *decertant* 7, 39. de quo totiens armis *certatum* fuerat 1, 45. de ambiguo agro certare 3, 71. cum quibus de imperio certetur 4, 37. de dignitate atque imperio certare 22, 58. quum diu de sententiis certatum esset 26, 32. de qua per tot annos certatum erat 26, 40. duas urbes de imperio et opibus certare 27, 39. de imperio et gloria certari 28, 19. quum de Italia certetur 28, 45. sic: 29, 29. 36, 3. 37, 58. 38, 8. 40, 42. Non de possessione Siciliae ac Sardiniae sed pro Italia vobis est *pugnandum* 21, 41. Nunc non de ultimis Indiae oris, sed de ipsius Macedoniae possessione *certamen* fortunam indixisse 42, 52. de eo novum certamen ortum 26, 3. quae (certamina) consul prius de consulatu qui abrogabatur, dein de triumpho habuerat 21, 63. cui de summa rerum adesset certamen 33, 3. certamina ordinum de lege agraria 2, 61. his comitiis prudentia et virtute senatus sublatis, alia maioris certaminis, quo et maiore de re et inter plures

potentioresque viros, sunt exorta 39, 40. init. Quin Romanos *dimicare* pro salute sua non de intolerando Italiae regno cogant 10, 16. ne praesens de iure imperii dimicaret 22, 25. coniugem eius ac liberos de vita dimicare 24, 26. dimicare de regno 29, 29. ut de nostris dimicaremus 30, 30. de quorum possessione dimicetur 32, 33. tanquam de regno dimicaretur 40, 6. Ad ultimam *dimicationem* de legibus ventum 6, 38. De foederum iure verbis *disceptare* 21, 9. verbis potius de iis, quae ambigerentur, disceptarent 35, 32. disceptando de legibus 26, 17. dum de provinciis consulum disceptatur 34, 43. ut de iure vectigalium disceptarent, et: de agro disceptari coeptum 34, 62. *Disceptatio* orta est de Thebis 33, 13. disceptatio de Attali auxiliaribus orta est 38, 13. de Argis quoque disceptatio est mota 32, 40. eiusdem formulae disceptatio de Perrhaeborum oppidis fuit 39, 25. quae de foedere, quod mihi est vobiscum, disceptationem habeant 42, 41. parva disceptatio de urbibus tenuit 38, 9. Id de quo verbis *ambigebatur* 21, 2. quoniam verbis secum de virtute ambigere solitus esset 23, 46. ambigi de auspicio 10, 40. si de meo crimine ambigeretur 26, 31. pauca de iure civitatium, de quibus ambigeretur, disseruit 35, 33. nec ambigere unquam de eo forsitan debeam 40, 15. de quibus ambigebatur rebus 41, 22. ambigendo de Coele Syria 42, 29. *Altercatio* orta de auspicio 10, 40. *Controversia* quae de Argis est 34, 31. Nova de dilectu *contentio* orta 3, 29. de tribunis plebi coeptandis contentio fuit 5, 10. de exercitibus Hispaniensibus magna contentio fuit 39, 38. de rege sacrifico sufficiendo contentio fuit 40, 42. inter consules magis cavillatio, quam magna contentio de provincia fuit 42, 32. init. sic: 4, 6. 27, 11.

Quorum de consulatu *dubitabatur* 4, 8. te de nostra virtute dubitasse videri, quam nos de tua verius est 7, 13. de eis cum dubitatum in senatu esset 22, 61. ut non magis de triumpho eius quam de honore diis immortalibus habendo dubitari possit 33, 22. dubitabatur de Corintho 33, 31. qui dubitare de eventu possim 36, 7. nec de Anicii nec de Octavii triumpho dubitatum est 45, 35. Sicut omnia de Eumene *dubia* 40, 20. quocum conferas: *incerti* de fide sociorum 9, 6. incertum (regem) de Romano bello 33, 49. et: *suspensi* de statu alterius 9, 43. et: *obscurum* esse de hostium duce dedito missoque 9, 15. Quum de aliis rebus *adsentire* se veteribus Gabinis di-

ceret 1, 54. De ceteris Maximo assensus, de Scipionis causa *dissensit* 29, 20. de omnibus rebus facilius *consensuros* 38, 34. cum de legibus *conveniret*, de latore tantum *discreparet* 3, 31. ne de ducibus quidem convenit 26, 49. non de numero navium captarum, non de pondere auri atque argenti convenit, ibid. utinam de ceteris rebus cum plebe conveniat 6, 15. de supplicio Campani senatus haudquaquam inter — conveniebat 26, 15. sic: 28, 12. 35, 56. 42, 25.

Ut Romani quae *viderentur* de Lacedaemoniis mutarent 39, 37. Quid de Nabidis bello *placeret* 34, 24. de exercitibus ita placuit 38, 36. Ut quicquam de se gravius *consulerent* 26, 33. de perfugis gravius quam de fugitivis consultum 30, 43. singulis civitatibus de ipsis consulendi potestatem facturos 42, 38. Ne *senatus consultum* de comitiis consularibus faceret 4, 43. ut senatus consultum fieret, de tribunis militum creandis 4, 55. sic: 25, 5. 23, 10. 35, 8. 39, 19. 40, 44. 22, 26. Plebes de suis commodis *suffragium ferret* 6, 36. nec populus de multa suffragimu ferre voluit 37, 58. Ut nullum de ea re *scitum populi* fieret 45, 25. de altero aedili scitum plebis est factum 31, 50. De senatu Privernate ita *decretum est*, ut — 8, 20. de exercitibus ita decreverunt 23, 31. ut de provinciis decernerent 28, 45. hoc de eiusdem Philippi pace decrevistis 31, 29. ne de pace bellove decernerent 31, 32. de agris militum eius decretum 31, 49. sic: 35, 7. 35, 41. 38, 43. 39, 4. 43, 4. 45, 39. 35, 3. *Decreto* de exercitu parando adversus — 31, 25. decretum de restituendis iis factum est 38, 34. vetus decretum de arcendis aditu finium regibus Macedonum 42, 6. (rogatio) qua nobis *statuendi* de Campanis ius fiat 26, 33. quidnam de seditione statueretur 28, 31. ut ipse quodcunque fert animus de captiva statuas 30, 12. si de summa rerum liberum senatui permittat rex de se deque universa Macedonia statuendi ius 42, 62. qui de finibus cognoscerent statuerentque 45, 13. De summa rerum senatus *constituit* 37, 56. De pecunia *finitur* 40, 44. Iam *pacti* cum Himilcone de proditione praesidii 24, 37. *Disceptatores* Romani de agro fuerunt 40, 17. disceptatore de iis, quae — utendum Antiocho 35, 45. Nihil tamen gravius *pronunciatum* de eo — *est* 40, 24. *Edixerunt* de militibus, P. Aelio C. Popillio consulibus postve eos consules in Macedoniam scriptis, ut — 43, 14. postquam regis *edictum* de comprehenden-

dis liberis eorum, qui interfecti essent, accepit 40, 4. Ut ad deos immortales versi de se *iudicarent* 6, 20. illi de nobis si iudicarent 45, 24. de quo futurum propediem *iudicium* 3, 13. priusquam de Scipione iudicium foret 38, 55. de Tusculanis populi fuit iudicium 8, 37. iudicia penes vos erunt de nostro capite fortunisque 3, 53. iudicium de se populus faceret, et paullo post: iudicium populi de se factum esset 43, 16. sic: 38, 16. 29, 32. 45, 5. 43, 16. 25, 4. 3, 25. 3, 71. 6, 6. Senatus populique Romani de ea (Syphacis coniuge) *iudicium atque arbitrium* esse 30, 14. de pace Scipionis *arbitrium* esse 30, 38. senatui liberum arbitrium de se permitterent 37, 1. libera de quoque arbitria agere 24, 45. *praeiudicium* iam de reis factum esse 5, 11. *Ius* de tergo vitaque sua penes virum illum esse 2, 29. Consulis de ea re *ius ac potestatem* esse 24, 39. Ius de creditis pecuniis dicere, et: de credita pecunia ius dicere 2, 27. 6, 31. 18, 18. Et de Sempronio et de omnibus summam populi Romani *potestatem* esse 4, 42. amissa omni de se potestate 8, 27.

Didae *mandata* dedisse dicitur de filio occidendo 40, 24. neque sibi facile esse de iis rebus agere, de quibus nihil mandati a patre haberet 42, 24. quum mandatum sibi de his nominatim negarent quicquam 32, 37. cum iisdem de pace mandatis 44, 35. de pace afferens mandata 37, 34. de minoribus rebus editis mandatis 33, 35. Postquam de conlegae exercitusque caede *audivit* 22, 9. ne antea quidem se de pace audivisse 27, 30. auditi de Tyrio advena Carthaginienses 34, 62. Possit etiam huc referri hic locus: de aliis rebus haud magnopere audiebantur 24, 5. *Mentio* de agris dividendis inlata est 4, 44. tum primum mentio inlata de tribu — 31, 15. mentione inlata de agro Lavicano 4, 47. intulerat mentionem de volonibus revocandis ad signa 27, 38. sic: 6, 6. 7, 1. 1, 57. 32, 20. 8, 20. 41, 8. Ibi de suis rebus gestis *commemoravit* 27, 5. Philippus — multa iam saepe *memorata* de maiorum virtutibus, simul de militari laude Macedonum, quum disseruisset, ad ea, quae — venit 33, 4. De Eumene rege longe diversa *tradunt* 44, 13. Eadem de rebus in Aetolia gestis *exposuerunt* 36, 21. Achaei de Messene recepta exposuerunt 40, 20. Quae *vulgata* sermonibus erant, de cultu ac desidia imperatoris 29, 21. de Philocle nihil certi vulgatum est 40, 55. De Praenestinorum defectione *fama* exorta 6, 21. quae fama vulgata de reddenda Demetriade

Philippo foret 35, 31. fama de rebus in Asia gestis temere vulgata sine auctore 37, 51. post famam de fratris casu allatum 38, 56. sic etiam 42, 16. 22, 61. 8, 51. 10, 20. 45, 27. quibuscum conferendi loci: de Arretinis et fama in dies gravior et cura crescere patribus 27, 24. et: in dies magis fama de Antiochi bello et cura patribus crescebat 35, 41.

Quum de vita imperatoris dubii *rumores* allati sunt 28, 24. rumor allatus de morte Ptolemaei regis 33, 41. rumor per barbaros manavit de bello Romano 21, 23. ad rumores hominum de unoquoque legum capite edito 3, 34. Nisi de Hercule *fabulis* credere libet 5, 34. Inter paucos de summa rerum *nuntiat* 22, 53. cum haec de legatis nuntiata essent 21, 25. confer etiam: id multo quam de navali victoria laetius fuit 37, 33. ubi praecessit: nuntiatur sequ. acc. et. inf. *Nuntio* allato de clade Latinorum 8, 11. nuntios de statu praesenti Syracusas mittunt 24, 31. et conferas: Tusculum de arce capta nuntii veniunt 3, 18. *Certior* literis sororis *factus* de nova consuetudine advenae 27, 15. certior consul factus de casu legatorum 38, 9. 40, 41. ab iis *certiora* omnia de statu civitatium earum *scituros* 39, 27. De quibus (occultis principum coniurationibus) cum ad senatum *relatum* esset, haudquaquam neglecta res 9, 26. et quos supra eius vocabuli locos exscripsimus, cum hoc conferas. Haec de tanto viro *proponenda* erant 38, 57.

De civibus *loquor* 2, 37. de lege loqui 2, 56. loquor de opere et de temporis iactura 4, 5. quid de aeternis Vestae ignibus loquar? quid de ancilibus vestris? 5, 52. de sacris loquimur et de templis, ibid. sic: 6, 41. 9, 41. 23, 24. 26, 13. 27, 29. 36, 5. 40, 10. 45, 4. De accipiendis in urbem regibus *colloquuntur* 2, 3. conlocutus de re haud dubia 9, 14. conlocutus cum legatis de ratione belli gerendi 24, 28. initium colloquendi de tali re fecit 25, 23. ad colloquendum cum Aetolis de ratione gerendi belli 31, 46. de praesidio expellendo cum idoneis colloquutus 34, 25. Ad *colloquium* de redemptione eius missis 25, 23. Ut de republica liceret *dicere* 3, 41. quid de T. Tatio Sabino dicam? 4, 3. de ipsa condicione dicere militantium libet 5, 4. nihil de conlatione dicere stipis 5, 25. de indignitate satis dictum est 6, 41. de gloria vix dicere ausim 7, 13. sic: 10, 15. 23, 8. 25, 5. 26, 26. 32, 21. 33, 31. 35, 34. 35, 35. 38, 59. 45, 36. confer etiam: virgo Vestalis de incestu causam dixit

4, 44. Qui per ambages de lacu Albano *iaceret* 5, 15. Quae vulgo *iactari* de civitate sciebant 42, 26. *Vox* caelo emissa de adventu Gallorum 5, 51. *Vociferatus* de superbia patrum 6, 14. Multa de Hieronis regis fide *verba fecerunt* 26, 30. *Oratio* habita de vi ac libidine Sex. Tarquinii 1, 59. orationem de concordia ordinum habuisse 5, 12. orationem de rebus ab se gestis est exorsus 38, 50. oratio eius de pecunia regis Antiochi 38, 54. *Sermonem* de Aebutio fratris eius filio infert 39, 11. sermonum cum Romanis, maxime cum T. Quinctio adversus fratrem, de regno habitorum 40, 20. Quia de agro plebis senserunt agi 1, 46. sic de agro agere 3, 71. 6, 6. 34, 62. 45, 13. agere de rebus communibus 1, 50. cum multa inter se de novo consilio egissent 2, 4. agi deinde de concordia coeptum 2, 33. agere de republica 2, 37. et: de republica agere quicquam 28, 18. posse agi de pace 2, 39. sic: 21, 12. 35. 27, 30. 30, 21. 23. 24. 42. 32, 33. 37, 18 bis. 39, 19 bis. 45. 38, 8. 9. tribuno de lege agente 3, 10. sic: 3, 14 bis. 3, 19 bis. 3, 25. de proferendo exercitu agere 3, 20. cum de condicionibus ageretur 3, 53. sic: 8, 37. 32, 39. 37, 12. cum de rebus ab se gestis agerent 3, 63. nunquam ante de triumpho per populum actum 3, 63. 10, 36. 33, 22. cur nemo de commodis plebis ageret 4, 35. sic de commodis alcs. agere 5, 2. agi de Apollinis dono coeptum 5, 23. de regno agendi initium ortum 6, 18. ubi audiant vocem tribuniciam de levando fenore agentem 6, 27. de sponsione agitur 9, 9. de pace ac foedere agere ibid. consulis verbis egisse de societate amicitiaque 9, 36. de mercede agitur 10, 10. de Capuae defectione agi 23, 17. agi secum est passus de redemptione liberorum capitum 23, 19. qui de foedere antiquo renovando agerent 24, 27 bis. quum de legatis mittendis agerent 26, 13. nihil se neque de republica neque de provinciis acturum 26, 26. agi de Campanis 26, 33. de remigum supplemento agi coeptum 26, 35. secum de proditione agi 26, 38. iam de abrogando imperio eius agebat, et: ut nec — de imperio eius abrogando ageretur 27, 20. de Tarentinis magno contentione in senatu actum 27, 35. de Aetolico finiendo bello actum 27, 30. et: quum de finiendo bello Aetolico ageretur 28, 7. provincias, de quibus agitur 28, 45. sic: 30, 40. 32, 28. 33, 25. 36, 1. 37, 1. 39, 38. 42, 10. quum de supplemento legionum ageretur 29, 15. de Scipione nusquam, nisi in senatu, actum 29, 32. de legatis Philippi

et Carthaginiensium actum 30, 42. de Philippo sociorumque querelis ageret 31, 3. de exercitibus consulum actum 31, 8. 39, 38. 40, 36 ter. quum de bello aut de pace agere velit 31, 32. ut de mandatis statuque praesenti Asiae agi coeptum est 33, 39. qui de societate agerent 33, 41. 34, 25. supersedete de amicitia agere 34, 59. per similem tentationem Romanis de duabus civitatibus agi 35, 17. quum de Euboea, de Achaeis, de Boeotia agebatur, tum: quum de Thessalis agitur 36, 7. ibi de Eleis et de exulibus Lacedaemoniorum restituendis actum 36, 35. de Aetolis (acta in senatu res est) 37, 1. de cuius praemiis agitur 37, 54. de iis (ludis) post legationem demum in senatu actum 39, 22. ibi de Lacedaemoniis actum 39, 35. dum de his rebus agitur 41, 15. inter se ipsi de reconcilianda concordia agebant 41, 25. de rebus agere, de quibus nihil mandati a patre haberet, nec de qua re acturi essent 42, 24. utraque legatio de pace reconcilianda cum rege Perseo egit 44, 14. sic: de obsidibus accipiendis agebat 44, 25. de captivis actum esse 44, 27, si de gloria tantum ageretur 45, 38. L. Scipionem de quo agatur etc. 38, 58. de quibus (civitatibus) illi agant 39, 26. de iis (captivis) dedendis magna contentione actum in senatu esse 22, 61. de iis tantum qui — agendum censebant 2, 29, 5. neque quicquam de ea re actum 10, 47. ut agere de ea re posset 45, 25. de iis rebus in senatu actum est 22, 25. cum quibus de rebus ad — pertinentibus ageret 37, 60. id de quo agitur 34, 6. de ea, quod — agi 3, 40. *Agitatum* dicitur de consulum caede 2, 32. agitatum de lege est 3, 29. de regno agitare 4, 13. de diebus religiosis agitari coeptum 6, 1. senatus de secessione in domum privatam plebis agitat 9, 29. de persequendo hoste agitari coeptum 9, 35. de praesidio regionis depopulatae ab Samnitibus agitari coeptum 10, 21. de fuga agitasse 22, 43. agitari de Oreo oppugnando coeptum 31, 46. de provinciis magistratuum designatorum agitari coeptum est 35, 41. De eo, de quo rettulistis paucis *peragam* 9, 8. De pace *transigi* potuisse 9, 45. prius de praetoribus transacta res 32, 28. De iure *disserendo* 2, 56. cum eadem prope de iure patrum ac plebis disseruissent 10, 7. multa de magnitudine Etrusci belli disseruit 10, 21. sic: 10, 39. 26, 21. 35, 8. 36, 39. 37, 58. 39, 4. 45, 40. 33, 12. 35, 33. 36, 32. 36, 40. 44, 14. 44, 26. De se quoque pauca *adiecit* 38, 12. adiiceabat de duce Hannibale, nato adversus Romanos hoste,

qui plures et duces et milites eorum occidisset, quam quot superessent 35, 12.

De se ipse haud cunctanter *fusus* 24, 5. 39, 17. Si neque de fide barbarorum quicquam *recipere* aut *affirmare* nobis potes 40, 35. De me *gloriabor* 22, 39. cupiditas gloriandi de me 38, 49. Nullis verborum *contumeliis* parcere de viro ad fratrem, de sorore ad virum 1, 46. Quum haud facile esset, aut ea, quae *obiicerentur*, aut quae adversus ea dicenda erant, memoria complecti. Nec enim multa solum, sed etiam pleraque oppido quam parva erant: de controversia finium, de hominibus raptis pecoribusque abactis, de iure aut dicto per libidinem aut non dicto, de rebus per vim aut per gratiam iudicatis 39, 47. Appii *criminationes* de Fabio 10, 26.

Ad deferenda de Perseo *crimina* 42, 11. si qua (crimina) de rege Issenses deferrent 42, 26. nunc Romam ad senatum crimina de se deferre 39, 26. quae sibi crimina obiiciantur de insidiis legatorum ibid. quia vera esse de inimico crimina volebam 42, 13. *Querentibus* de nobis Samnitibus 8, 4. de caede stationis Romanae querentibus 24, 29. de conditione nostra queror 25, 5. ut questum de se Romam venirent 26, 26. Romam de se questum venisse 26, 29. quo minus de eo libere querantur ib. si de P. Scipione publice queri vellent 29, 21. de qua neque ipsi queri possunt 31, 31. ad querendum de latrociniis per civitates mittit 33, 29. saepe me querentem de feminarum, saepe de vicorum, nec de privatorum modo sed etiam magistratuum sumptibus audistis 34, 4. qui de iniuriis Masinissae querentur 34, 61. questum de se Romam ituros 34, 62. sic: 36, 31. 39, 33. 39, 54. 40, 2. 40, 18. 42, 24. Thessalorum et Perrhaeborum *querelae* de urbibus suis, ab eo possessis, Eumenis regis de Thraciis oppidis per vim occupatis, ita auditae erant, ut — 39, 24. interposuerat et querelas de iniquitate decretorum 39, 47. de C. Cassio querelae ad senatum delatae sunt 43, 5. *querimonias* de Philippo non negligenter a Romanis audiri 39, 46. De magistratuum Romanorum avaritia superbiaque *conquesti* 43, 2. Quibus *mendaciis* de rege erexerat multorum animos 35, 42. de Philippo et Nabide libero mendacio utebatur 35, 12. Cum de ea re *scriptum esset* 8, 23. ne quid de collega scriberet 8, 33. eademque ferme de stipendio frumentoque — scripta 23, 21. scribere eum de quibus videre-

tur 31, 15. se de missione eorum ad senatum scripturum 32, 3. Huc referendus videtur hic locus: adicit, a Pisistrato de re magnopere pertinente ad Zeuxippum esse 33, 28. quocum conferas: haec de Alexandri Epirensis tristi eventu 8, 24. haec de se deque provincia, cui praefuerat 26, 28. haec de Prusia nostri scriptores 45, 44. *Rescribi* de frumento placuit 26, 2. *Litteras* Romam ad senatum de duce et exercitu ad Herdoneam amisso scribit 27, 2. Romam litteras de morte collegae scribit 27, 29. quas (literas) de rebus in Istria gestis scripserat 41, 12. litterae quoque de re prospere gesta missae 8, 30. litteris missis de rebus ab se gestis 10, 44. litteras senatui de rebus ab se gestis misit 42, 8. ex litteris de bene gesta republica missis 42, 9. sic: litterae missae ex castris afferuntur de Narniensum equitum adventu 27, 50. litterae de rebus in Gallia prospere gestis Romam sunt allatae 32, 31. litterae allatae sunt L. Cornelii de proelio ad Mutinam cum Boiis facto 35, 6. litterae allatae de navali pugna apud Myonnesum facta 37, 47. de rebus ad Lacedaemonem gestis litterae allatae 34, 42. haud ita multo post de altero Massinissae filio Misagene litterae allatae sunt 45, 14. litterae ab senatu de transitu in Italiam Hannibalis traduntur 21, 51. litteris acceptis de remissa intercessione 39, 5. litteris hospitum de senatus consulto acceptis 39, 17. litterae M. Marcelli de postulatis militum in senatu recitatae sunt 25, 5. litteris de morte propraetoris recitatis 39, 21.

De auxilio mittendo tum responderi placere 31, 5. Regis ipsius de singulis *responsa* accipere 39, 47. intra quam (diem) de condicionibus peractis responsum acciperet 45, 11. de frumento utrisque responsum — de pecunia item responsum 36, 4. Septem Latini (*libri*) de iure pontificio erant, septem Graeci de disciplina sapientiae 40, 29. quocum conferas: ut decemviri libros de ludis Apollini reque divina facienda inspicerent 25, 12. et: adire libros de portento eo iusserunt 31, 12. Quae de Marcelli morte *variant* auctores 27, 27. De me ipso taceo 28, 27. De magistro equitum celavit 9, 23. *Silentium* de lege erat 3, 24. silentium de Privernatibus fuit 8, 20. de comitiis silentium fuit 23, 31. Ut quae communiter de immanitate gentis Gallorum, de infestissimo odio in nomen Romanum scitis, ea de illis quoque existimate Gallis 38, 47. si scire vera omnia possis de filiis tuis 40, 55. P. Scipionis velut

praesagientem animum de fine belli 29, 10. Quod de lacu Albano *docuisset* 5, 15.

2) *De* omnium populorum sententia 2, 39. de senatus sententia 25, 7. 33, 44. de Flacci unius sententia 26, 16. de sententia patrum 25, 7. de sententia P. Cornelii 26, 48. de sententia legatorum 45, 16. de sententia consilii 45, 26. de sua unius sententia 44, 23. 45, 21. quorum de sententia 26, 14, 45, 17. de sua sententia 38, 45. quorum de *consilio* 45, 17.

Jahresbericht

über

die Königliche Landesschule zu Grimma.

Vom September 1846 bis dahin 1847.

I. Chronik.

Je mehr die Gelehrtenschulen von der Weisheit und Thätigkeit der höchsten Behörde den ersten Grund ihrer Blüthe herzuleiten haben, um so schmerzlicher müssen sie es empfinden, wenn aus der Mitte dieser Behörde solche Männer ausscheiden, welche Einsicht und Willenskraft in vorzüglichem Grade vereinen. Ein solcher Schmerz traf die hiesige Anstalt wie die sämmtlichen Gelehrtenschulen des Landes, als zu Anfang dieses Jahres der Geheime Kirchen- und Schulrath Herr Dr. *Gottlob Leberecht Schulze*, Ritter des Königl. Sächsischen Civilverdienstordens, durch körperliches Leiden sich veranlasst sah, nach einem langjährigen und segensreichen Wirken in die Stille des Privatlebens zurückzutreten. Denn im Besitze der vielseitigsten und gründlichsten Kenntnisse, selbst als Schriftsteller rühmlichst bekannt, sorgte er für das gesammte Schulwesen, das höhere wie das niedere, mit einer Thätigkeit, Einsicht, Liebe, dass ihm jeder, dem die Bildung und Erziehung der Jugend am Herzen liegt, für alle Zukunft zum innigsten Dank verpflichtet ist. Und so wird die Erinnerung an seine ausgezeichneten Verdienste bleiben, wenn auch der Schmerz über das Ende seiner öffentlichen Wirksamkeit der Freude über die Wahl seines Nachfolgers gewichen ist. Zur Freude hat aber allerdings die Wahl des Nachfolgers berechtigt, des bisherigen Kirchen- und Schulrathes zu Leipzig, Herrn Dr. *Conrad Benjamin Meissner*, eines Mannes, der mit Tiefe der Erkenntniss und Kraft und Fülle des Geistes eine solche Milde und Innigkeit verbindet, die ihm jedes für das Gute empfängliche Herz gewinnen muss. Dem Unterzeichneten ward das besondere Glück zu Theil, die trefflichen Eigenschaften des neuen Vorgesetzten näher kennen zu lernen und mit ihm bald nach dem Antritte seines Amtes dadurch in engere Verbindung zu kommen, dass beiden von dem Königlichen Hohen Ministerium des Cultus und öffentlichen Unterrichtes eine gemeinschaftliche Revision der sämmtlichen Gelehrtenschulen des Landes aufgetragen wurde. Es gebührt sich nicht, über den Erfolg dieser Revision irgend ein Wort hier zu sprechen;